

Újságírástól az újságszólásig

Nem tudom, miért, de nálunk valahogy úgy alakult az újságíró munkaköre, mintha az egyenlő vagy azonos lenne a „propagandistáéval” — azaz: ismertet, beszámol, népszerűsít, tájékoztatja a közönségét. S ezt többnyire olyan komolyan és olyan kizárólagosan értelmezi, hogy elegendőnek tartja a kiválasztott intézményt, abban egy-egy megfelelőnek tartott informátort, vagy az innen-onnan kiadott közleményeket, és máris felkészülve érzi magát „a fizetett publikálásra”. Néha a „forráshoz” fordulva mondhatja el egy-egy rendeletalkotóval, hogy milyen nagyszerű és milyen célravezető lesz a soron következő „intézkedés”, vagy pusztán a sajtótájékoztatók anyagát fogalmazza át — mert úgy hiszi: ezt várják tőle, ez a „munkaköri kötelessége”. Állítja: „Az emberek észére kell apellálni... tények sokaságával kell őket meggyőzni...”

Na igen, „a meggyőzés”!...

Számokkal bizonyítja például, mennyire szükség van a munkások újító ötleteire — mert neki ezt mondták valamelyik központban vagy minisztériumban —, s biztatja is „az üzemieket”, figyelmen kívül hagyva — vagy inkább észre nem véve —, hogy ők éppen a mellőzés miatt szenvednek, lázadnak, mérgelődnek...

Lelkes szavakkal számol be „az öregek új és kimondottan modern napközijéről”, ahol sakkozni lehet, televíziózni, ahol a koszt is jó, meg orvos is van — nagyon kedves nővérekkel —, de nem veszi észre, hogy „az otthon” valamennyi lakója a családi légkört siratja...

Téglagyárat „avat” — idézi az ünnepi beszéd megfelelő részét —, ügyesen kommentálva az „anyagbőség hatását”, de nem várja meg, hogy milyen lesz az új gyárból kikerülő első termék...

Az átvehető lakás is „tény”, akárcsak az örömteli beköltözés maga, de az a valóságnak csupán töredéke — akárcsak „a központi szám”, „a kiadott rendelet”, „az avatás”! —, ami akkor kezd „egészebbé” válni, amikor már lakják — azaz: amikor a rejtett hibák hatását, a toronyház zártságát, a szobatermek kicsiségét, az üzletek messziségét, illetve a kiszolgáló intézmények hiányát is érzik! Az viszont már nem „a propagáló típus” asztala... az már olyan, hogy más kollégához kell fordulnia: „Öregem, lenne egy neked való témám!” Vagy: „Küldök hozzád egy embert, aki!” Esetleg: „Ezt hallgasd meg, hogy tudd, mik vannak!”

És következnek „az egyedek”, az általános, de igaz számokkal érintett egyének jóval aprólékosabb és ugyancsak hiteles valóságai:

„Amikor nekem a menyem azt mondta; S akkor tényleg hívottak; Egészen addig, amíg a kicsi meg nem született; Reggel gyanútlanul mentem dolgozni; Igen, a kiutalás megvolt már, de; Őt fiam született és egy lányom, és sokat dolgoztunk; Mindjárt arra gondoltam, hogy a férjem is lent van a bányában, s rohantam nyomban az aknához...”

Ez viszont azt jelenti, hogy a propagandista elkötelezettségű újságíró munkaköre, meggyőzőesi szándéka mégis távolról kezdett, mert már a bírálat, az oknyomozás, az igazságkeresés, drámalátás,

társadalmi érzékenység, visszajelzés is hozzá-hozzatapadt — a nem egyértelmű helyeslés és biztatás mellett . . .

Banditizmus?

Mivel a rádióban a kimondott szó dominál, elsősorban „a hatás”-sal volt baj, másodsorban „a szubjektivitás”-sal, harmadszor a „jellemző”-séggel, negyedszer „az új és szokatlan műfaj”-jal, ötödször „az időigényesség”-gel, hatodsorban „az érzékeny és makacs munkatárs”-sal, aki nem véletlenül, hanem egyre tudatosabban „vezet periférikus vizeken”, „helyet, munkakört, hivatást tévesztve”, tartósan nem tűrhető és nem megengedhető módon . . .

Csupán az érdekesség kedvéért említtem, hogy húsz évvel ezelőtt az egyik olvasószerkesztő — tehát nem olvasó! — az őszinte hangok hallatán helytelen, illetve meg nem engedhető módszerekről beszélt, amelyeket az egyszerűség kedvéért „banditizmusnak” — letámadásnak — nevezett, mert annyira nem tudta elképzelni, hogy valaki a nevével, megjelenésével bizalmat kelthet és kaphat a partnereitől, akik készek voltak bármilyen intim, féltett gondolatok kimondására. Más — főként a didaktikus módszerekben gyakorlott — munkatársak „rejtett mikrofonok”-at emlegettek és tényleg próbálkoztak ilyenekkel, dehát ezek a hangok már a távoliságukkal is hallgathatatlanok voltak, míg az „igaziak” közeleiek és nem fedettek. S akkor jött az újabb érv, „a szerencsés alany” elmélete — aki ritka és akit „a hivatalos munka mellett nincs idő keresgélni”. Be kellett tehát bizonyítani, hogy változtatott módszerekkel és korszerűbb alapállással lehetséges csak a hiteles, a hatásos, a szubjektív, a rész- vagy az egész területre jellemző hang rögzítése. És akkor az őszinteségnek már nem voltak házon belüli ellenzői, sőt ez lett a kívánt követelmény. Szinte egycsapásra szűntek meg az előre megírt és a helyszínen felolvasott úgynevezett „riportok” és nyilatkozatok.

A konzervatív beidegződésen kívül az alkalmazott technika is akadályozta a megújulást, mert amikor még nem állt

a rendelkezésünkre a magunk által kezelhető, könnyen hordozható és összerakható felvevőgép, akkor a televíziós stábok módjára mi is elleptük a helyszínt, felforgattuk a környezetet, növeltük az alanyok amúgy is meglevő zavarát, s így a spontán kérdésekre érthetetlenül ideges, szorult torkú és spontánnak távolról sem ható válaszokat kaptunk — amelyeket a vágás során ugyan lehetett valamelyest kozmetikázni, de igazi hitelük mégis hiányzott.

Ellenérvként hatott az új módszerrel egyidőben megemelkedett költség is, hiszen így jóval több lett a felvételek mennyisége, azonkívül a hordozható kiségek nem vágható szalagait minden alkalommal át kellett másolni vághatókra — miközben sokan nem merlegelték, hogy megér-e ennyit az új hang hitele. Csupán az intézmény vezetőin múlott, hogy nem kellett emiatt visszatérni a régi módszerhez.

Volt még egyfajta gőg, alázathiány, amely „az egyszerű embert” nem tartotta „mikrofonképesnek”: nem tudta feltételezni, hogy egy ismeretlen valaki érdekes és fontos gondolatokkal képes kitölteni a műsoridőt.

Hét évig dobozban

Abban az időben — jó tizennyolc évvel ezelőtt — született meg az első „rádiónovella” vagy másképpen: „egy öregasszony portréja” — egy falusi „boszorkányról”, aki három férjhezmenésének történetét három tételben „adta elő” — vagy mondhatnám: játszotta el! — meglehetősen sikerrel. Őt követte a „Drótos-tót”, „A szenes”, „A kéményseprő” és még sok „natúr-hős”, aki cselekvően élt és hatott, a mikrofontól egyáltalán nem zavartatva, tiszta magyarsággal, ami még ma is külön értéknek számít.

A portrék (többnyire tíz-húsz percesek) készítették elő a nagyobbab, a komlói bányászercsétlenség hét áldozata közül kiválasztott egyet — már hatvanhárom percben! — riportdráma megjelöléssel. A műsor külön „műfaji vihart” kavart, az érintett iparág félelméről nem

GÁCSI SÁNDOR
(Moldvay József felvétele)

beszélve, amivel évekig akadályozták a leadást!

A belső viták témái:

— Lehet-e drámának nevezni egy meg nem írt és színészekkel el nem játszott művet?

— Egyáltalán „mű”-nek vagy „alkotás”-nak lehet-e nevezni egy rádiós publicista összevágott termékét?

— Milyen meghatározás ez a „riportdráma”?

— Miért kell „dramatizálni” az amúgy is nagy port felverő szerencsétlenséget? (Illetve akkor már a harmadikat — ugyanannál a bányarészlegnél!)

Végül — mikor már sikerült elérni a meghallgatását — éppen szakmai berkekben aratta első sikerét az „Egy a hét közül...”, s nem volt többé akadálya „a riport” leadásának — azzal a megjegyzéssel, hogy a mű vagy az adás visszaadta a helyszíni munka igazi rangját, mivel „a műfajilag tiszta riportnak amúgy is tartalmaznia kell drámai elemeket”!

Közben — amíg az Egy a hét közül huzavonája tartott — készülöben volt az „Úgy hívták, hogy szoba, meg konyha” is — az akkori lakáshelyzet tarthatatlanságának kiemelésére. Hiszen nemcsak az úgynevezett „eltartók” száma szaporodott rohamosan, hanem azzal egy időben az „eltartottak” félelme is, akik felfedezték az eltartási szerződések igazi tartalmát. A kiválasztott helyszínt — egy lakássá alakított pincét — a valóság kínálta, ahol egy pesti öregasszony és egy nyíregyházi lakatos próbált megérni — sikertelenül, mert az idős nő belehalt az egyre szaporodó veszekedések következményébe. De hogy pontosan mi történhetett a frissen épített falak között, azt a nyomozást és a tárgyalást megelőző mű tárta fel meglehetősen megdöbbentő módon — „dokumentumdráma” megjelöléssel — és megint újabb viták alapját teremtve, csakhogy már nem elsősorban a „műfaji váltás” körül, hanem azért, mert „a szerző” semmilyen beleszólással nem próbálta csorbítani a gyilkosnak tartott lakatos vallomásának és védekezésének hitelét, sőt a körülmények felmutatásával és ábrázolásával

„még inkább alátámasztotta” azt. Így hát „ő lett a szimpatikusabb” — akiért izgulni és akivel néha egyetérteni is lehet —, míg a nyomozást és a tárgyalást vezető bíró „negatív előjelet kapott” . . .

Bár azzal minden vitázó tisztában volt, hogy a felvételek a valóságos cselekvés (védekezés-vádolás) közben rögzítették a hangokat, mégis akadt olyan kollégám, aki — természetesen a megjelenés elősegítése céljából — például a bíró kérdéseit újrakészíttette volna — megfelelő gyakorlás mellett, hogy „mint a hatalom képviselője”, akinek „az igazságot kell osztania”, ne legyen annyira ellenszenves . . . Mások a feltételezett gyilkos reagálását vágták volna „ésszerűbben feszebbre”, mert „túl soknak” találták, hogy „egy erkölcsi nulla annyit szerepeljen” . . .

Igaz, a rádió politikai adások főszerkesztősége a vita ellenére garantálta a műsoridőt, de mivel az akkori dramaturgia vezetője is vállalta „az első dokumentumdráma” leadását — már majdnem „hangjáték kategóriában” honorálva —, az átkerült az ő hatáskörébe, aztán kifizetve hét teljes évig dobozban hevert, míg az új vezetés egy pénzügyi revizor érdeklődése nyomán újra meghallgatta és némi vita után adásra is tűzte.

Ekkor mint „alaplívet” sokszor ismételték, és a kritikusok is többször értékelték. De az igazi „boncolás” — hogy igazán miről szolt, miért kavart félelmekkel terhes viharokat, milyen társadalmi situációkat világított meg — az nem következett be: (Még a kiadott monográfia után sem!*) Pedig hogy csak néhányat említsek: szinte harsogta a lakásígérgetés csődjét, az azonos lakásba kényszeredett idegenek összeférhetetlenségét, a gyanúsított „előre elítélhetettségét”, a nyomozás tehetetlenségét és gyermekbetegségeit, a kiszabott ítélet megalapozatlanságát, s ezek abban az időben egy-

általán nem számítottak „periférikus témák”-nak, ahogyan jó páran gondolták és fejtegették! Arra is kevesen gondoltak, hogy abban a helyzetben nekem, a „publicistának” meg kellett találnom azt az erkölcsi és érzelmi töltöttségű esetet, amelynek a tényeivel és valóságábrázoló erejével közvetíthetem a véleményemet a büszke nyilatkozatokra annyira hajlamos „illetékesek”-nek, azaz ezúttal őket próbálom „meggyőzni”, „ébresztgetni”. Hogy közben hányan „éltek” a lakatos és hányan a kiszendített öregasszony helyzetébe képzelve magukat, társadalmi szempontból az sem mellékes, mert ez a sugallat több embert készített gondolkodásra, mintha kimondtam volna, hogy milyennek tartom azt, amikor valaki más halálára számítva óhajt „saját fedélhez” jutni.

De történt még valami: ugyanis a „tény” és a „hitel” óhatatlanul összetapadva vált „valósággá” — az értelmet érzellemmel ostromolva, s megingatás után új gondolatokra készítette. Ennél a munkánál derült ki egyértelműen, hogy a kimondott szó vagy a kiejtett hang mi mindent tükröz: félelmet, hazugságot, kort, emléket, szándékot, képzettséget, viszonyt, egészségi állapotot, számítást, hátsó gondolatot, hitelt, valóságot, utalásokat az alanyok arcára, testi felépítésére, fizikai erejére stb., lehet hideg, meleg, nyugodt, izgatott, fáradt, bizakodó, elkeseredett, gőgös, lármás, halk, hízelgő, ártatlanságot mímelő, tiszta, hatásos, hatástalan, unalmas, érdekes, altató, figyelmet keltő, gátlásos, nyílt és így ábrázolásra kész „anyag”! Hogy az elcsuklás soknak, a felhangoknak, a szüneteknek és a bőbeszédűségnek is lehet jelentősége, hogy az élőbeszédnek is megvannak a maga törvényszerűségei, hogy a felvétel, a vágás és a szerkesztés egyaránt fontos! S talán még fontosabb a műsorkészítő tudása, felfogása, önállósága, helyzetfelismerése, látásmódja, gyorsasága, hogy semmiképp sem lehet azonos az „író”-val, aki minden leírt szavát meggondolhatja, hanem inkább „rögtönző”-nek, vagy inkább „szituációteremtő”-nek, drámaelemeket, natúrszereplőket felismerni és rögzíteni képes „rendező”-nek kell lennie.

* Gácsai Sándor: Úgy hívták, hogy szoba meg konyha. Műsormonográfiák. T. K. 1974.

Jogdíj igen, jogvédelem nem

Közben persze nyilvánvaló, hogy a spekulatív (fiktív) drámák szerzői mindig megteremthetik a papírokon a kívánt alakokat és a kívánt szituációkat, míg a „ténydrámákhoz”, sőt a dokumentumokhoz is keresni kell. Még helyes vagy szerencsés találat esetén is — és amikor a feltárt konfliktus igazabb, hitelesebb és jellemzőbb a kitalálnál — szóba kerül a „verseny”, nem egyszer a „natúr” győzelmével. Így a fikciós szerzői áramlani kezdenek a valóság irányába annak írásba ültetett változataival, vagy csepülő hadjáratba kezdve vitatják a „valóságszerzők” munkáinak értékét. Az utóbbiak „jogdíjat” kapnak, de jogvédelmet és egyéb szerzői előnyöket nem élveznek; — nem is tervezik a bejegyzésüket — rendezői díj nem illeti meg őket, nem tagjai semmilyen szövetségnek vagy művészi szekciónak.

A „tényműsoroknak” csupán „gazdájuk” van a dramaturgiákon belül vagy mellettük és a különböző rovatszervezetekben is „keresett”, néha pályázatokkal és díjakkal ösztönzött „cikkeknek” számitanak, s külföldi versenyek díjait hozzák haza! De ez még mindig „nem az igazi”, mert például a legsikeresebb szerzőknek is másutt, mással kell keresni a nyerüket, mellékesen „vadásztatva”. Csak „a sötét” téma tarthat számot sikerre. Nincs örömteli, szívet vidámitó, humoros. Nincs „pozitív”, vagy ha mégis akad, nem nagyon ismerik el még a „dokumentumcsoportok” sem (a humoristák által kommentáltak nem számitanak annak). Az „ebbe a skatulyába” sorolt szerzők nem keverhetik a fiktívet a valósággal, mert mindig „tisztá műfajt” várnak tőlük. Egyre gyakrabban tapasztaljuk, hogy néhány szinpadi vagy egyéb játék-szerző az elhangzott valóságanyagok felhasználásával, illetve átdolgozásával jelenik meg — néha a helyszíni hanganyagok „bejátszásával” —, amit senki sem tart plágiumnak.

Más lapra tartozik, hogy a szinte állandóan helyszíneken, valóságos emberekkel dolgozó riporterek mindig közelebb állnak „az utcákon heverő” témákhoz, s így a találati valószínűségük is nagyobb,

mint az íróasztalok mellett rágódóknak. Ám hogy ennek ellenére a dramaturgiák műsoridejét mégsem arathatják le, az csak azért van, mert a tényműsorokból eleve kevesebbet terveznek, mint a fiktívekből, és a szerzőket sem a dramaturgiáknak kell eltartaniuk évenkénti megfelelő számú darab kitűzésével. Így a „valóságszerzők” jó része „dokumentumként” csaknem a fizetéséért engedi át anyagát a rovatának (vagy a honoráriumnál jóval kevesebb jutalomért, prémiumért — mint „sikeros riporter”).

Tény és valóság

Ilyen körülmények között — meg a szakmai színvonal fenntartása miatt is — az úgynevezett „valóságanyagok” jó részét én is a rovatom műsoridejének terhére készítem, vagy hogy pontosabban fogalmazzak: a kötelező havi műsoraimnak jó részét a dokumentumoknál megszokott hitellel és szubjektív ténylátással veszem és dolgozom fel, s a kapcsolatteremtés szokott formája éppen olyan fontos a számomra, mint a kimondott szó meggyőző hitele. (Hiszen vitatkozni is lehet hamisan, mesterkéltén, álszenvedéllyel!) Közben „hangfényképekkel” kísérletezem, illetve asszociációkat ébresztő megoldásokkal, amelyek egy időben többféle hatást válthatnak ki a hallgatóban. (Ilyen egy tanyán dolgozó asszony, aki csak az etetett állatokkal „beszélgethet”, vagy „a mellőzött öreg”, aki a gyermekeit durvaságra nevelte, s most csak egy macskát szerethet, vagy „a szanált ház tulajdonosa” a cserelakásban.) Ezek nem annyira portrék, mint inkább szituációkat ábrázoló munkák, amelyek közép-pontjában természetesen az ember áll, de amelyek egyformán terjesztenek munkaszeretetet, megértést, figyelmeztetést, erkölcsi tanulságokat stb., hiszen túlsókkal minden a visszájára fordulhat: az asszony beleroppan a munkájába, az erős férfi egyszer maga válik feleslegessé, kidobásra ítéltető „kacattá”, és a lakásépítés érdekében jó és barátságos otthonokat tesznek tönkre — tessék rajta gondolkodni!

körmönfontan, nehézkesen, nyakateker-
ten fogalmaz, a válasz is hasonlóvá válik:
a hivatalosság ugyanazt kapja vissza, a
csacszkodás „oldott sódert”, a naivság
okítást, az intimkedés nyavalygást, a tá-
jékozatlanság meg áltatást. Ezért a hang-
vételért mindig a kezdeményező, tehát
a riportert felelős, amit igazán át nem há-
rithat az alányára, bár hányan, de há-
nyan megpróbálják!

És még valami: irodában ülve nem le-
het úgy tenni, mintha üzemben máskál-
nánk, pincében suttogni, mintha színház-
teremből közvetítenénk, főnök előtt be-
szélgetni úgy a munkással, mintha a fele-
sége motozna mellette; laikustól várni
szakmai szenvedélyt, jellemektől árulko-
dást, felnőtől gyermeki képzelgést, tu-
nyától ötletet — és még sorolhatnám,
mert még olyan hallgató is akad szép
számmal, aki „az esős napon elhangzo-
takat” képes megkülönböztetni a felhőt-
leneken kimondottaktól, a délelőtti fel-
vételt a délutánitól, s már nem is hiszi
az egész szöveget. Más „meghallja” az
előre megbeszéltet, az álrogtönzéseket, a
„művi cizellálásokat”: hallja, hogy örü-
lök-e, vagy örülnöm kell: figyelem-e a
partneremet, vagy átnézek felette, hallja
a poénvadászatot, a hatásvadászó csat-
togásokat; hallja, hogy éppen őt, akinek
az anyagot szánom, nem veszem komoly-
an!

Ezeket ma már az „átvevők” is hall-
ják, mégis ritkán tiltják a gondatlan meg-
szólalásokat (a prózai adások általános
védelme érdekében!), mégsem szorgal-
mazzák eléggé a környezetükhöz tartozó
munkatársak szakmai képzését, mégsem
állítanak fel igazán magas követelménye-
ket, mégis elfogadják a „lapos muszo-
kat”, mégsem értékelik igazán a valóság
„tényerejét”, mégis tudomásul veszik a
szimpla „kötelességteljesítéseket”, mint-
ha azok bárkit is képesek lennének meg-
győzni bármiről!

Véleményem szerint mindezek ellenére
a rádió követelményei magasabbak bár-
melyik tömegkommunikációs eszközénél.
Igaz, a töltes, a hiteltelen és hatástalan
anyagok kiszuperálása a műsorból —
egyedül — még nem változtatja meg a
készítők felfogását, szakmai felkészült-
ségét, de kellő belső nyugtalanságot te-

remt, éreztetvén az elbírálói fokozat igazi
álláspontját. S éppen egy-egy „esett”
műsor ad jó alkalmat annak a vizsgálá-
tára: az illető munkatárs mennyit jár ki
a házból, hogyan és hol ismerkedik a te-
reppel s az érintett emberekkel, mennyire
ismeri a felvevőgépet, milyen kapcsolato-
kat képes teremteni, van-e lényeglátó ké-
pessége és olyan érzékeny füle, amellyel
a hétköznap apróságait is fontosnak hall-
ja, tud-e elegendő hasznos nyersanyagot
gyűjteni a műsorához, és abból miként
ötvözi kerek egészzé, érdekessé, hang-
szóró mellé tapasztóvá az adást? Mert
ha ezeket már tudják, akkor nemcsak az
elfogadhatatlanság tényét lehet csupán
közölni, hanem azokat a tanácsokat is,
amelyekkel az illető munkatárs legköze-
lebb már képes lesz a szükséges változ-
tatásokra!

Toll irányít mikrofont

De: a szomorú tényen kívül, hogy az
esetleges politikai képzés mellett szinte
egyáltalán nem létezik „hivatalos szak-
mai” képzés, egy másik tényező is ön-
kéntelenül ellene mond a fejlődésnek:
az elbírálók tekintélyes része — ameny-
nyiben rendelkezik rádiós múlttal — a
jegyzetíráshoz és annak felolvasásához
„ért” — másképpen fogalmazva: ezt a
műfajt kultiválja, ezt szereti hallani —
s ha a mikrofon alkalmazásában nem
eléggé jártas, úgy a hatáskörébe tartozó
munkatársak aligha kapnak ténylegesen
használató tanácsokat tőle. Emiatt nem
is mindig „érti” a helyszíneken dolgozó,
naturális közegben élő vagy mozgó em-
berek sajátos gondjait, nem fessegeti a
műszaki feltételek adott kereteit: nem
megfelelően értékeli. Így sok olyan egé-
szten fiatal munkatárs akad, aki annyit
tanul meg gyorsan, hogy „érdemes is-
mert vagy híres ember mondásait némi
átszűrővel ismételtetni, s máris kész a
belső vállveregetés”. Mi több: „Érdemes
ézt az anyagot még írott formájában el-
fogadtatni, mert az akusztikusan meg-
jelenő állapotára már nem nagyon figyel-
nek oda.” Talán ezért kezdődik annyi
jegyzet „A múltkor a buszon...”, vagy
„Ismerősömtől hallottam...” sztereo-

tip és a konkrét helyszínt kódosító általánosságával, illetve az írott formának jobban megfelelő és nyelvtanilag is kifogástalanabb „szabályos felvezetésével” — amit persze „tárgyalás” és „befejezés” követ. Az ilyen hangokat talán csak az előbeszéd-től idegen „jölfésültség” teszi szürkévé és elriasztóan unalmassá, pedig a mondanivalójukra érdemes lenne felfigyelni.

Tudom, azért van ez, mert házon belül és házon kívül is sokan „sajtónak” tekintik a rádiót, ahol „újságírókat” kell dolgoztatni, „újságíróképzés” után, mert „a rádiós” szakma még nem eléggé elfogadott. Dehát ez olyan, mintha jobb híján „grafikusnak” neveznénk a „szobrászokat!” Nem kevesebb a különbség az újságíró és rádiós-újságíró között! Az újságot például félre lehet tenni, a rádióműsört általában nem, ezért sem mindegy, hogy hogyan dolgozunk, mivel akárunk hatni!

Szerencsére a rádió sok munkatársra kezdi önszorgalomból keresni a közlés jobb eszközeit és formáit, amelyekkel a hitel és a hatás fokozható. Hiszen a mi

tényeink inkább „hallhatóan” hihetők, mint számszerűségükben, s igazak inkább hiteles szituációk teremtése közben, azáltal, hogy a „vitában” vitázó felek csapnak össze, hogy a „beszélgetések” alkalmával tényleg *eszmét* cserélnek és nem *tételeket* ismételtetnek, ezért fontos, hogy „az ábrázoló” láttatni legyen képes, hogy „a riport” valamilyen esemény, valamilyen fontos történés közepében tudósítson valamit az emberről, hogy „a dráma” torokszorítóan átélhető legyen stb. S szerencse, hogy az intézmény nemcsak lehetőségeket nyújt a kísérletekre, hanem az igazmondáshoz szükséges légkört is garantálja. És e kettő segítségével itt mégis szakmát teremthettek a „hangalkotók”. Nem „újságírók” és nem „propagandisták”, hanem életünket dokumentáló, s egyben jó irányban befolyásoló „rádiós személyiségek”, akik a maguk hangvételeivel, műfajaikkal és mondanivaló-készségükkel lényegében ugyanazt akarják: emberi — tehát bensőséges — kapcsolatot teremteni és tartani a hallgatóval gondúzó vagy gondolatébresztő műsorpercek segítségével.